

Het effect van de oudertraining Alles Kidzzz plus op de positieve en negatieve opvoedingsvaardigheden van ouders.

**Alles
KIDZZZ
plus!**

E. van Beek (3327574), Universiteit Utrecht juni 2010

Master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Begeleider Dr. M. Van Londen

Tweede begeleider Drs. S.E.M.J. Stoltz

Samenvatting

In dit onderzoek werd het effect gemeten van de oudertraining Alles Kidzzz plus (AK+) aanvullend op de kindtraining Alles Kidzzz (AK) voor kinderen met externaliserend probleemgedrag. Het effect van de oudertraining werd gemeten door de positieve en negatieve opvoedingsvaardigheden van de ouders in de AK en de AK+ conditie te vergelijken. De data voor dit onderzoek werden geselecteerd uit het onderzoeksproject Alles Kidzzz (Van Londen, 2007). De totale steekproef bestond uit 154 ouders van 105 kinderen. Uit het onderzoek bleek dat het volgen van een AK+ oudertraining een positief effect heeft op de ouderlijke betrokkenheid. De ouders die een AK+ oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer scoorden hoger op ouderlijke betrokkenheid in vergelijking met de ouders die geen AK+ hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer. De resultaten van dit onderzoek toonde eveneens aan dat de kindtraining AK een positief effect had op de opvoedingsvaardigheden ouderlijke betrokkenheid en inconsistente discipline van de moeder en overreactiviteit van zowel de vader als de moeder.

Keywords: Alles Kidzzz plus oudertraining, externaliserend probleemgedrag, Alles Kidzzz kindtraining, opvoedingsvaardigheden, preventie.

Abstract

This study measured the effect of the parent training Alles Kidzzz plus (AK+) in addition to the child training Alles Kidzzz (AK) for children with externalizing problem behavior. The effect of the parent training was measured by comparing the positive and negative child-rearing skills of parents in the AK and the AK + condition. The data for this study were selected from the research project Alles Kidzzz (London, 2007). The total sample consisted of 154 parents of 105 children. The research showed that following an AK + parent training had a positive effect on parental involvement. The parents who followed the AK + training under the guidance of a trainer scored higher on parental involvement in comparison with the parents who did not follow the AK + training under the guidance of a trainer. The results also indicate that the child's training AK had a positive effect on the child-rearing skills parental involvement and inconsistent discipline of the mother and overreactivity of both the father and the mother.

Keywords: Alles Kidzzz plus parent training, externalizing problem behaviour, Alles Kidzzz child training, child-rearing skills, prevention.

Inleiding

Een oudertraining is in vergelijking met een kindtraining het meest effectief bij het verminderen van externaliserend probleemgedrag van kinderen tussen de 6 en 12 jaar. Het gericht trainen van ouders, met als doel een verandering van het opvoedgedrag, blijken zelfs effectiever te zijn dan de trainingen voor het kind (McCart, Priester, Davies & Azen, 2006). De opvoedingsvaardigheden van de ouders kunnen een positieve of een negatieve invloed hebben op het gedrag van het kind (Fite, Colder, Lochman & Wells, 2006; Larsson, Viding, Rijdsdijk & Plomin, 2008). Met een oudertraining aanvullend op een kindtraining kunnen ouders hun opvoedingsvaardigheden verbeteren (Lochman, 2004; Lochman & Wells, 2004).

In dit onderzoek wordt het effect van de oudertraining Alles Kidzzz plus (AK+) aanvullend op de kindtraining Alles Kidzzz (AK) onderzocht. De ouders die wel een AK+ oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer worden vergeleken met de ouders die geen AK+ oudertraining hebben gevolgd. De volgende onderzoeksvraag wordt beantwoord: Is er een verschil in positieve en negatieve opvoedingsvaardigheden tussen de ouders van kinderen met externaliserend probleemgedrag die wel een AK+ oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer en de ouders die geen AK+ oudertraining hebben gevolgd aanvullend op de kindtraining AK? Voor dit onderzoek zijn de ouders geselecteerd van de kinderen die deelnemen aan het Alles Kidzzz onderzoek (Van Londen et al., 2007).

In dit onderzoek zal eerst externaliserend probleemgedrag worden toegelicht en ten tweede wordt de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag uiteengezet. Vervolgens worden interventies met een ouder- en een kindtraining besproken en het belang van betrokkenheid van de ouders bij deze interventies. Ten slotte wordt ingegaan op de inhoud van de Alles Kidzzz plus oudertraining.

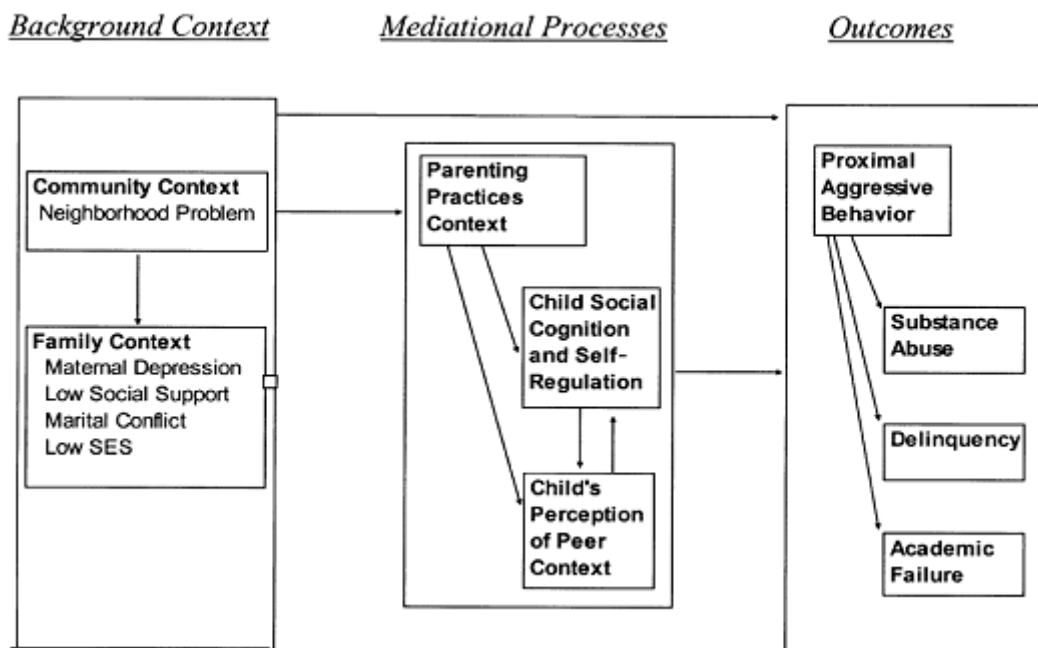
Externaliserend probleemgedrag

Bij externaliserend probleemgedrag wordt een onderscheid gemaakt tussen gedrag dat openlijk getoond wordt, zoals agressie, vandalisme, ongehoorzaamheid, boosheid en hyperactiviteit en gedrag dat niet openlijk wordt getoond, zoals liegen en stelen (DSM-IV-TR; American Psychiatric Association, 2002; Schaeffer et al., 2006). Externaliserend probleemgedrag wordt door de DSM-IV-TR gecategoriseerd in Oppositional Defiant Disorder (ODD) en Conduct Disorder (CD). ODD is minder heftig van aard dan CD en ontstaat vaak gedurende de kindertijd en neemt af voor de vroege adolescentie. CD is heviger van aard en

bevat agressie direct gericht op mensen en dieren, vernieling van eigendommen en een chronisch patroon van diefstal en bedrog (DSM-IV-TR; American Psychiatric Association, 2002). De prevalentie van externaliserend probleemgedrag in de basisschoolleeftijd is hoog (2 tot 16%) (Schaeffer et al., 2006). Bij een kleine groep kinderen (5 tot 10%) blijft het externaliserende probleemgedrag stabiel (Prinz, Onghena & Hellinckx, 2005). Externaliserend probleemgedrag in de basisschoolleeftijd kan een voorspeller zijn van antisociaal en delinquent gedrag en het ontwikkelen van een CD in de adolescentie (Nock, Kazdin, Hiripi & Kessler, 2006; Schaeffer et al., 2006).

Omgevingsfactoren in de ontwikkeling van een kind

De ontwikkeling van een kind vindt plaats in een omgeving, ook wel de sociaal ecologische omgeving genoemd. De omgeving waarin het kind opgroeit, heeft invloed op zijn ontwikkeling (Bronfenbrenner, 1986). Lochman (2004) laat in een ontwikkelingsmodel zien welke factoren een directe invloed hebben op de ontwikkeling van agressief gedrag gedurende de kindertijd en de vroege adolescentie. Dit model (figuur 1) wordt het ‘contextueel sociaal-cognitief model’ genoemd (Lochman, 2004; Lochman & Wells, 2002). Het contextueel sociaal-cognitief model laat zien dat er drie belangrijke mediators zijn die kunnen leiden tot probleemgedrag, namelijk de opvoeding van de ouders, kindfactoren en de context (Lochman & Wells, 2004).

Figuur 1 Het contextueel sociaal-cognitief model.

De eerste kolom in figuur 1 toont de bredere sociale context. De community context bevat risicofactoren zoals opgroeien in een gewelddadige buurt of een weinig stabiele woonomgeving. In de gezinscontext zijn o.a. een lage sociale status of weinig sociale steun risicofactoren voor het kind. De brede sociale context oefent indirect invloed uit op het agressieve gedrag van het kind, doordat de sociale processen in de buurt invloed hebben op het welzijn van de ouders en het opvoedgedrag van de ouders (Lochman & Wells, 2004; Mrug & Windle, 2009). Het opvoedgedrag van de ouders wordt getoond in de tweede kolom, de mediatie processen. De ouder heeft door een tekortkoming in zijn opvoedgedrag invloed op het gedrag van het kind. Het opvoedgedrag van de ouder heeft invloed op de sociale cognitie van het kind, zijn zelfregulatie en de kijk van het kind op zijn leeftijdgenoten (Lochman & Wells, 2002). De opvoedingsvaardigheden van de ouders die invloed hebben op het agressieve gedrag van het kind zijn slechte betrokkenheid van de ouders bij het kind en weinig discipline geven aan het kind (Lochman & Wells, 2002). Het model gaat ervan uit dat agressieve kinderen een tekortkoming hebben in hun sociale cognitie en de vaardigheid om besluiten te nemen. Daarnaast kunnen de kinderen een slechte zelfregulatie hebben, een negatieve omgang met leeftijdgenoten en ze kunnen slecht weerstand bieden tegen druk van leeftijdgenoten. Deze kindfactoren worden in de tweede kolom getoond (Lochman & Wells, 2004; Lochman & Wells, 2002).

Het opvoedgedrag van de ouder en het gedrag en de sociale cognities van het kind zijn beide mediators. Dit betekent dat zowel de ouder als het kind beïnvloed kunnen worden door de bredere sociale context. Wanneer de ouder en het kind negatief beïnvloed worden door de omgeving zal de uitkomst in de derde kolom negatief zijn. Het kind kan agressief gedrag gaan vertonen dat middelengebruik, delinquentie en schooluitval tot gevolg heeft (Lochman & Wells, 2004; Lochman & Wells, 2002). Volgens Lochman en Wells (2004, 2002) kunnen interventies het gedrag van de ouder en het kind positief beïnvloeden. Het contextueel sociaal-cognitief model kan gebruikt worden als conceptueel kader bij het opstellen van de interventie doelen. De interventiedoelen worden gericht op de bredere sociale context, de ouder en het kind (Lochman, 2004; Lochman & Wells, 2002).

Het effect van opvoeding op het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag

Ouders beïnvloeden met hun opvoeding het gedrag van hun kind. Positieve opvoedingsvaardigheden, zoals ondersteuning bieden, responsiviteit, betrokkenheid en positieve discipline verkleinen de kans op externaliserend probleemgedrag, omdat het kind zich gewaardeerd voelt als persoon en alternatieve manieren aanleert om problemen op te lossen (Fite et al., 2006). Uit een zeven jaar durende longitudinale studie naar de invloed van ondersteunend ouderschap (warmte, sturende discipline, interesse en betrokkenheid) blijkt dat ondersteunend ouderschap als buffer dient tegen risicofactoren, zoals eenoudergezinnen of een laag sociaal economische status (Pettit, Bates & Dodge, 1997).

Negatieve opvoedingsvaardigheden gekarakteriseerd door coercive ouder-kind interacties, inconsistente en harde discipline, slechte ouderlijke controle en weinig warmte geven een verhoogd risico op het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag (Compton, Snyder, Schrepferman, Bank & Shortt, 2003). Uit het onderzoek van Beauchaine, Webster-Stratton en Reid (2005) blijkt dat harde discipline, het tonen van negativiteit, frustraties, woede en kritiek op het kind geassocieerd worden met een toename van antisociaal gedrag in de kindertijd (Beauchaine et al., 2005).

Onderzoekers hanteren verschillende concepten om opvoeding te meten. In het onderzoek van Aunola en Nurmi (2005) en Galambos, Baker en Almeida (2003) wordt onderzoek gedaan naar drie belangrijke dimensies van opvoeden; affectie, gedragscontrole en psychologische controle. Affectie is een positieve opvoedingsvaardigheid en verwijst naar de band die de ouder heeft met het kind en de warmte in deze relatie, zoals responsiviteit, ondersteuning, acceptatie of betrokkenheid (Galambos et al., 2003). Gedragscontrole is eveneens een positieve opvoedingsvaardigheid en bestaat uit het reguleren van het gedrag van het kind door consequente discipline, zoals eisen stellen die passen bij de leeftijd van het kind, monitoring en het stellen van grenzen (Galambos et al., 2003). Psychologische controle is een negatieve opvoedingsvaardigheid en verwijst naar het controleren van de emoties en het gedrag van het kind door het gebruik van psychologische middelen, zoals het afnemen van liefde of het geven van een schuldgevoel (Barber, Olsen & Shagle, 1994; Pettit, Laird, Dodge, Bates & Criss, 2001). Uit het onderzoek van Galambos et al., (2003) blijkt dat gebrek aan ouderlijke gedragscontrole of een hoog niveau van psychologische controle een toename van externaliserend probleemgedrag kan veroorzaken. Een hoog niveau van ouderlijke affectie kan externaliserend probleemgedrag laten afnemen (Galambos et al., 2003). Ouders kunnen dus het gedrag van hun kind positief of negatief beïnvloeden.

Het gedrag van het kind beïnvloedt de opvoeding van de ouders

Het gedrag van het kind beïnvloedt de mate waarin een ouder gebruik maakt van positieve of negatieve opvoedingsvaardigheden. Ouders vervallen sneller in negatief opvoedgedrag wanneer hun kind externaliserend probleemgedrag vertoont, in vergelijking met een kind dat geen externaliserend probleemgedrag vertoont. Het externaliserend probleemgedrag van het kind kan de opvoeding van de ouders beïnvloeden (Fite, Colder, Lochman & Wells, 2006; Reitz, Deković, Meijer, 2006).

Het onderzoek van Aunola en Nurmi (2005) vindt geen bewijs dat het gedrag van kinderen op de leeftijd van 5-6 jaar invloed heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders. In dit onderzoek hebben alleen de opvoedingsvaardigheden van de ouders effect op het gedrag van het kind (Aunola & Nurmi, 2005). Dit verschil is te verklaren doordat de kinderen uit het onderzoek van Fite et al., (2006) en Reitz et al., (2006) tussen de leeftijd van 8 en 14 jaar zijn. Mogelijk hebben kinderen op oudere leeftijd meer invloed op het opvoedgedrag van hun ouders (Fite et al., 2006; Reitz et al., 2006).

De wederzijdse beïnvloeding van de opvoeding door de ouder en het kind

De opvoedingsvaardigheden van de ouder hebben invloed op het kind (Aunola & Nurmi, 2005), maar het kind heeft ook invloed op zijn ouder (Fite et al., 2006). Er zijn ook onderzoeken die de invloed van zowel de ouder als het kind onderkennen (Larsson et al., 2008; Scaramella & Leve, 2004). Volgens Larsson et al., (2008) is het verband tussen opvoeding en externaliserend gedrag het beste te verklaren door zowel ouder- als kind factoren. De ouder kan door negatief opvoedgedrag het risico op externaliserend probleemgedrag vergroten en het kind kan genetische kenmerken hebben die externaliserend probleemgedrag beïnvloeden. Deze genetische kenmerken kunnen negatief opvoedgedrag bij de ouders oproepen tegenover het kind (Larsson et al., 2008). Het verband tussen ouder- en kindfactoren kan het beste verklaard worden door het 'coercion model' van Patterson (1982, zoals beschreven in Scaramella & Leve, 2004). Dit model laat zien dat zowel de ouder als het kind actief betrokken zijn bij de wederzijdse interacties die leiden tot het gedrag van zowel de ouder als het kind (Scaramella & Leve, 2004). Geconcludeerd kan worden dat zowel de ouder als het kind invloed heeft op de ontwikkeling van externaliserend probleemgedrag.

Interventies met een ouder en een kindtraining

Er is bewijs voor een bidirectionele relatie tussen de ouder en het kind in het ontwikkelen van externaliserend probleemgedrag, daarom combineren interventies voor kinderen met externaliserend probleemgedrag steeds vaker een ouder- en een kindtraining om het effect van de interventie te verbeteren (Beauchine et al., 2005; Webster-Stratton, Reid & Hammond, 2004). Daarnaast blijkt dat de ouders na het volgen van een oudertraining aanvullend op een kindtraining meer gebruik maken van positieve opvoedingsvaardigheden, waardoor het probleemgedrag van het kind afneemt (Wyatt Kaminski, Valle, Filene & Boyle, 2008).

Een programma dat een kind- en een oudertraining combineert is het 'Coping Power Program' van John Lochman en Karen Wells. Het 'Coping Power Program' is een preventieve interventie voor jongens met externaliserend probleemgedrag in de leeftijd van 6 tot 12 jaar (Lochman & Wells, 2004; Lochman & Wells, 2002). Het programma is gericht op het verbeteren van opvoedingsvaardigheden van de ouders en het sociaal probleemoplossend vermogen van de kinderen. Dit programma vindt in onderzoeken het grootste positieve effect bij de groep die het volledige programma krijgt aangeboden, dus zowel een ouder- als een kindtraining (Lochman, 2004; Lochman & Wells, 2004).

Webster-Stratton et al., (2004) doen onderzoek naar het 'Incredible Years' programma. 'Incredible Years' is een effectief programma voor het verminderen van agressie en gedragsproblemen en het vergroten van de sociale competentie van kinderen in de leeftijd van 2 tot 8 jaar, zowel thuis als op school (Webster-Stratton, 2004). 'Incredible Years' bevat een training voor ouders, leerkrachten en kinderen. Uit het onderzoek is gebleken dat het combineren van een oudertraining met een kindtraining of een training voor de leerkracht de meest effectieve behandeling is voor kinderen met externaliserende gedragsproblemen (Webster-Stratton et al., 2004; Webster-Stratton, Reid & Stoolmiller, 2008).

Uit onderzoek van McCart et al., (2006) blijken oudertrainingen in vergelijking met kindtrainingen het meest effectief te zijn bij het verminderen van externaliserend probleemgedrag van kinderen tussen de 6 en 12 jaar. Het gericht trainen van de ouders, met als doel een verandering van het opvoedgedrag, blijken effectiever te zijn dan de trainingen voor het kind (McCart et al., 2006). McCart et al., (2006) benadrukken dat er onderzoeken zijn die zowel de ouders, het kind en andere contextuele factoren rondom het kind betrekken (school, gezin) en deze onderzoeken (Webster-Stratton, et al., 2004) kunnen nog effectiever zijn dan alleen een oudertraining of een kindtraining (McCart et al., 2006).

Het belang van betrokkenheid van ouders bij de training

Het betrekken van de ouders bij het verminderen van het probleemgedrag van het kind door middel van een oudertraining blijkt effectief te zijn (McCart et al., 2006). De effectiviteit wordt echter bedreigd door uitval van de ouders die deelnemen aan een oudertraining. Het blijkt dat de ouders van kinderen met externaliserend probleemgedrag niet gemakkelijk participeren (Nock & Kazdin, 2005). Deze uitval kan verminderd worden door de ouders tijdens de eerste, vijfde en zevende sessie van een oudertraining, bestaande uit acht sessies, een korte interventie te geven, de Participation Enhancement Intervention (PEI). De trainer heeft gedurende vijf á tien minuten een discussie met de ouder over het belang van de training, de motivatie en het trouw blijven aan de training. Tijdens deze instructie wordt geprobeerd om samen met de ouder eventuele barrières weg te nemen (Nock & Kazdin, 2005). Uit het onderzoek van Nock en Kazdin (2005) blijkt dat de ouders die de PEI interventie hebben gevolgd meer gemotiveerd zijn, zich meer in staat voelen om de problemen van hun kind te verminderen en de ouders zijn meer klaar voor veranderingen (Nock & Kazdin, 2005).

Scott en Dadds (2009) geven in hun onderzoek aan dat uit evaluaties van de beste evidence-based programma's blijkt dat bij een kwart tot één derde van de gezinnen en de kinderen de ouder- en de kindtraining geen effect heeft (Scott & Dadds, 2009). Scott en Dadds (2009) geven in hun artikel aanbevelingen voor een groter effect van de training en het voorkomen van uitval van de ouders. Eén van de aanbevelingen is ouders betrekken bij de interventie door gedeelde empowerment en motiverende gespreksvoering. De eigen inbreng van de ouders heeft een waardevolle betekenis in de oudertraining en moet gesteund en gerespecteerd worden door de trainer. Daarnaast neemt de ouder deel uit eigen motivatie, voortgekomen uit een motiverend gesprek. Dit zorgt ervoor dat de ouders zich meer competent voelen als opvoeder en zich meer inzetten voor de aanvullende oudertrainingen dan de ouders van kinderen die zich minder competent voelen als opvoeder (Scott & Dadds, 2009). Actieve betrokkenheid van de ouders gedurende de training hangt dus samen met een groter effect van de training, terwijl activiteiten die minder actieve betrokkenheid vragen, zoals huiswerkopdrachten, geen groter effect hebben (Wyatt Kaminski et al., 2008).

De programmacomponenten die zorgen voor een groter effect van de oudertraining zijn het oefenen van nieuwe vaardigheden met je eigen kind, leren van vaardigheden gerelateerd aan emotionele communicatie, ouders leren om een positieve interactie te hebben met hun kind (Reyno & McGrath, 2006; Wyatt Kaminski et al., 2008) en consistente

discipline, zodat ouders leren om consequenties te stellen voor positief en negatief gedrag (Lochman & Wells, 2002; Wyatt Kaminski et al., 2008).

Een programma component met een kleiner effect is ouders leren om problemen op te lossen, terwijl deze vaardigheid in de meeste oudertrainingen wel wordt behandeld. Een verklaring hiervoor is dat de ouders eerst moeten leren om een positieve relatie met het kind op te bouwen, wanneer deze basis is gelegd kunnen ouders leren om problemen op te lossen (Lochman, 2004; Wyatt Kaminski et al., 2008).

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat ouders die niet betrokken zijn bij de oudertraining een minder positieve invloed hebben op het externaliserend probleemgedrag van hun kind, dan betrokken ouders (Wyatt Kaminski et al., 2008).

De Alles Kidzzz plus training

De Alles Kidzzz plus (AK+) training is de individuele oudertraining die in dit onderzoek centraal staat. Voorafgaande aan de oudertraining AK+ hebben de kinderen individueel een Alles Kidzzz (AK) training gevolgd. De AK training is een preventieve interventie voor kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Het doel van de AK+ oudertraining aansluitend op de AK kindtraining is het behouden van de resultaten die door de kindtraining op school zijn bereikt en het uitbreiden van deze resultaten naar de gezinssituatie. De training streeft er ook naar dat de ouders op een positieve manier gaan opvoeden. De training wordt voor zowel de kinderen als de ouders op maat gemaakt en individueel aangeboden (Van Londen, Mathot & Kruuk, 2009).

De AK+ training bevat elementen die theoretisch onderbouwd zijn en waarvan wordt verwacht dat deze elementen de effectiviteit van de training ten goede komen. De training wordt voor elke ouder op maat aangeboden en is vraaggericht (Van Londen et al., 2009). Volgens Scott en Dadds (2009) is het aansluiten bij de vraag van de ouders een belangrijk element van een effectieve training. De ouder moet zich gesteund voelen in zijn hulpvraag en de trainer en de ouder moeten samenwerken om gezamenlijk de belangrijke doelen voor de ouder na te streven. Daarnaast is de AK+ training gericht op empowerment van de ouder (Van Londen et al., 2009). Empowerment zorgt ervoor dat de ouder zich gerespecteerd en waardevol voelt in de training. De ouders kunnen zelf aangeven welke vaardigheid en kennis zij nodig hebben om de opvoeding van hun kind goed te laten verlopen. Door het ondersteunen van de ouders en het samenwerken met de ouders wordt hun zelfredzaamheid

vergroot en is de kans groter dat de ouders betrokken blijven bij de oudertraining (Scott & Dadds, 2009).

De programmacomponenten die zorgen voor een groter effect van de training zijn het oefenen van nieuwe vaardigheden met je eigen kind (Wyatt Kaminski et al., 2008). De AK+ training biedt de ouders oefeningen aan die samen met het kind in het gezin worden uitgevoerd, zoals samen met het kind kijken naar de regels in huis, positief problemen oplossen, samen met je kind genieten en luisteren naar het kind. Er zijn ook oefeningen die de ouders zelfstandig uitvoeren, zoals complimenten geven of het leren van grenzen stellen. Daarnaast staan de ouders stil bij het belang van tijd nemen voor jezelf en de doelen voor de toekomst. De ouders leren in de training effectieve vaardigheden gerelateerd aan emotionele communicatie, positieve interactie met hun kind (Reyno & McGrath, 2006; Wyatt Kaminski et al., 2008) en consistente discipline (Lochamn & Wells, 2002; Wyatt Kaminski et al., 2008).

De AK+ activiteiten worden aangeboden in de vorm van huiswerkopdrachten en volgens Wyatt Kaminski et al., (2008) vragen deze activiteiten om minder actieve betrokkenheid van de ouders en zullen een minder groot effect hebben dan activiteiten die één op één onder begeleiding van een trainer worden uitgevoerd. Het is dus een belangrijke taak van de trainer om de ouders te betrekken en enthousiast te maken voor de AK+ oefeningen (Wyatt Kaminski et al., 2008). Het is belangrijk dat de trainers goed getraind zijn en onder toezicht staan gedurende de uitvoering van de AK+ oudertraining (Scott, Spender, Doolan, Jacobs & Aspland, 2001).

De probleemstelling

In dit onderzoek zal het effect van AK+ op een toename van positieve en een afname van negatieve opvoedingsvaardigheden van de ouders worden onderzocht. Dit wordt onderzocht door het verschil in positieve en negatieve opvoedingsvaardigheden tussen de ouders die wel AK+ training hebben gevolgd en de ouders die geen AK+ training hebben gevolgd te vergelijken. Uit de literatuur blijkt dat de ouders na het volgen van een oudertraining aanvullend op een kindtraining meer gebruik maken van positieve opvoedingsvaardigheden, waardoor het probleemgedrag van het kind afneemt (Wyatt Kaminski et al., 2008).

De onderzoeksvraag wordt opgesplitst in twee hypothesen. 1) De ouders die een AK+ training hebben gevolgd maken meer gebruik van positieve opvoedingsvaardigheden en minder van negatieve opvoedingsvaardigheden. 2) De ouders die in de logboeken hoog scoren

op betrokkenheid bij de AK+ training maken meer gebruik van positieve opvoedingsvaardigheden en minder van negatieve opvoedingsvaardigheden.

Methode

Procedure

Voor deze studie zijn kinderen geselecteerd uit het Alles Kidzzz onderzoeksproject (Van Londen et al., 2007). Aan het AK onderzoek nemen 48 scholen deel, deze scholen worden random toegewezen aan de condities Alles Kidzzz, Alles Kidzzz plus of controle. In tabel 1 is te zien dat alle deelnemende scholen drie jaar lang meedoen aan het onderzoek en elk jaar in een andere onderzoeksconditie vallen. In dit onderzoek zijn alleen de condities Alles Kidzzz en Alles Kidzzz plus gebruikt uit de jaren 2008-2009.

Tabel 1 *Overzicht randomisatieproces.*

Randomisatie: 48 scholen				
		Groep 1: n=16	Groep 2: n=16	Groep 3: n=16
Jaar 1	2008	AK	AK +	Controle
Jaar 2	2009	AK +	Controle	AK
Jaar 3	2010	Controle	AK	AK +

De kinderen zijn geselecteerd door de leerkracht van groep 6. De leerkracht vult TRF lijsten in voor 4 tot 6 kinderen, deze vragenlijst meet de mate van externaliserend probleemgedrag. De kinderen met een T-score groter dan 60 op de TRF zijn geselecteerd voor het onderzoek. De data zijn verkregen via schriftelijke vragenlijsten die zijn ingevuld door de ouders. Er zijn data gebruikt van drie meetmomenten, de voormeting is afgenomen bij aanvang van de AK training (T1), de nameting is afgenomen na afloop van de AK training (T2) en de follow-up (T3) is na 6 maanden afgenomen. De ouders uit de AK+ conditie volgen tussen T2 en T3 de AK+ oudertraining.

Interventie

De AK training is een individuele preventieve training voor kinderen met externaliserende gedragsproblemen. Het doel van de AK training is de ontstane negatieve spiraal te doorbreken en de positieve eigenschappen van het kind te benoemen (Kruuk & Hüdepohl, 2007). De AK training wordt uitgevoerd op school en bestaat uit acht bijeenkomsten. Na drie bijeenkomsten

waarin de trainer kennis maakt met het kind, begint de aanpakfase. In deze fase, die bestaat uit vijf bijeenkomsten, maakt de trainer samen met het kind een trainingsplan. In dit trainingsplan staan de vaardigheden die het kind wil oefenen in de training. Het contact met de ouders en de leerkracht van het kind is belangrijk gedurende de training. De trainer betreft de ouders en de leerkracht bij de training via drie gesprekken en door middel van 'post voor ouders' en 'post voor de leerkracht'. Het doel van deze post is dat er na elke bijeenkomst schriftelijk contact wordt nagestreefd tussen de trainer, de ouder en de leerkracht. Het doel van dit contact is dat de ouders en de leerkracht het kind kunnen stimuleren om de nieuwe vaardigheden te oefenen thuis of op school (Kruuk & Hüdepohl, 2007).

De oudertraining AK+ is een individuele training op maat voor de ouders. Nadat hun kind de AK training heeft gevolgd start de AK+ training. De oudertraining sluit met het taalgebruik en de werkvormen aan bij de kindertraining. De trainer die de AK training met het kind heeft uitgevoerd, geeft ook de AK+ training aan de ouders. De inhoud van de AK+ training wordt samen met de ouders bepaald. De AK+ training kan aangeboden worden door middel van e-mail contact, telefonische gesprekken of individuele of groepsbijeenkomsten thuis of op school. De AK+ training bestaat uit maximaal zeven e-mail contacten of telefonische gesprekken of drie à vier individuele gesprekken of groepsbijeenkomsten van 1 tot 1,5 uur per keer. Alle ouders ontvangen een werkboek met informatie, oefeningen, tips en een gele ouderpet (Van Londen et al., 2009) Daarnaast ontvangen de ouders een dvd met scènes over opvoeden (Opvoeden & zo!, 2006).

Respondenten

De totale steekproef bestaat uit 154 ouders van 105 kinderen. De totale steekproef is onderverdeeld in een AK en een AK+ conditie. In de AK conditie doen 53 kinderen mee en in de AK+ conditie doen 52 kinderen mee. De kinderen hebben een gemiddelde leeftijd van 10.1 jaar ($SD = .54$). De moeders hebben een gemiddelde leeftijd van 40.9 jaar ($SD = 4.57$) en de vaders hebben een gemiddelde leeftijd van 43.1 jaar ($SD = 5.20$).

In de AK conditie zijn 62,3 procent van de moeders van Nederlandse afkomst, 24,5 procent van Marokkaanse afkomst, 7,5 procent van Turkse afkomst en 5,7 procent is van andere afkomst. Van de vaders is 56,6 procent van Nederlandse afkomst, 22,6 procent van Marokkaanse afkomst, 7,5 procent van Turkse afkomst en 13,3 procent is van andere afkomst. In de AK+ conditie zijn 69,2 procent van de moeders van Nederlandse afkomst, 13,5 procent van Marokkaanse afkomst, 7,7 procent van Turkse afkomst en 9,6 procent is van andere

afkomst. Van de vaders is 67,3 procent van Nederlandse afkomst, 13,5 procent van Marokkaanse afkomst, 9,6 procent van Turkse afkomst en 9,6 procent is van andere afkomst. Er is geen significant verschil in etniciteit tussen de AK en de AK+ conditie.

In de AK conditie doen er op de voormeting van 23 (43,4%) kinderen zowel de vader als de moeder mee en daarnaast 24 (49%) moeders en 4 (7,6%) vaders. Dat zijn in totaal 74 ouders, waarvan 47 moeders en 27 vaders. In de AK+ conditie doen er op de voormeting van 27 kinderen (51,9%) zowel de vader als de moeder mee, daarnaast doen er 19 (34,6%) moeders mee en 7 (13,5%) vaders. Dat zijn in totaal 80 ouders, waarvan 46 moeders en 34 vaders.

Binnen de AK+ conditie wordt onderscheid gemaakt tussen de ouders die de AK+ oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd, maar wel het AK+ materiaal hebben ontvangen. In totaal hebben 19 moeders en 15 vaders van 22 (42,3%) kinderen daadwerkelijk de AK+ oudertraining gevolgd onder begeleiding van een trainer en de ouders van 30 (57,7%) kinderen hebben alleen het AK+ materiaal ontvangen. Van de 22 ouders die de AK+ training hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer is 63,6 procent van Nederlandse afkomst, 18,2 procent van Marokkaanse afkomst, 9,1 procent van Turkse afkomst en 9,1 procent is van andere afkomst. Voor de ouders van 22 kinderen die deel hebben genomen aan de AK+ oudertraining zijn door de trainer logboeken ingevuld over elke trainingsbijeenkomst.

Meetinstrumenten

Voor het beoordelen van de opvoedingsvaardigheden van de ouders zijn de Alabama Parenting Questionnaire (APQ) en de Parenting Scale (PS) afgenomen. Voor de beschrijvende analyse is er gebruik gemaakt van de gegevens uit het logboek die de trainer bijhoudt gedurende de AK+ training.

De Alabama Parenting Questionnaire (APQ)

De APQ is een meetinstrument om vast te stellen of de opvoeding van de ouders gerelateerd is aan externaliserende gedragsproblemen en delinquent gedrag van kinderen en jongeren tussen de 6 en 18 jaar (Esseau, Sasagawa & Frick, 2006; Shelton, Frick & Wootton, 1996). De ouders geven hun eigen opvoeding een waardering op een 5-punts Likert schaal, uiteenlopend van 1 = nooit tot 5 = altijd (Esseau et al., 2006). In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van drie schalen om het opvoedgedrag van de ouder te meten. De eerste schaal is 'Ouderlijke

betrokkenheid', deze schaal bestaat uit 10 items en meet in hoeverre de ouder actief betrokken is bij het leven van zijn kind. Een hoge score op deze schaal, betekent dat de ouder actief betrokken is bij het kind. Een voorbeelditem is: 'U vraagt uw kind hoe het op school was.' De Cronbach's alphas zijn .73 voor moeder en .76 voor vader. De tweede schaal is 'Positieve opvoedingstechnieken' en bestaat uit 6 items. Deze schaal meet in welke mate de ouder goed gedrag van het kind prijst. Een hoge score op deze schaal betekent dat de ouder veel gebruik maakt van positieve opvoedingstechnieken. Een voorbeelditem is: 'U laat het uw kind weten als het iets goed doet.' De Cronbach's alphas zijn .79 voor moeder en .83 voor vader. De derde schaal is 'Inconsistente discipline', deze schaal bestaat uit 5 items en meet in hoeverre de ouder consistent is in het gebruik van zijn discipline naar het kind toe. Ouders die inconsistente discipline gebruiken geven bijvoorbeeld vaak toe aan de wensen van hun kind. Een hoge score op deze schaal betekent dat de ouders veel gebruik maken van inconsistente discipline. Een voorbeelditem is: 'De straf die u uw kind geeft, heft u eerder op dan afgesproken.' De Cronbach's alphas zijn .61 voor moeder en .61 voor vader

Parenting Scale (PS)

Met de PS geven de ouders een waardering aan hun eigen overreactiviteit. De ouders geven een waardering aan de mate waarin en de wijze waarop zij reageren op misdragingen van hun kind. De PS meet de overreactiviteit van ouders met kinderen in de basisschoolleeftijd (Prinzie, Onghena & Hellinckx, 2007). De schaal bevat 9 items op een 7-punts Likert schaal, uiteenlopend van 1 = negatieve reactie tot 7 = positieve reactie. De items worden weergegeven in de vorm van een opvoedingssituatie gevolgd door twee tegenovergestelde opties, die van elkaar gescheiden worden door de 7-puntsschaal. Een voorbeelditem is: 'Wanneer ik kwaad of gespannen ben: krijgt mijn kind constant kritiek – geef ik niet meer kritiek dan gewoonlijk.' Overreactiviteit is reverse (omgekeerd) gecodeerd, dit wordt in de tabellen aangegeven met een ®. Dit betekent dat bij een toenemende score op overreactiviteit ®, de ouders minder overreactief zijn geworden. Een hoge score betekent dus een verandering in positieve zin. De Cronbach's alphas zijn .79 voor moeder en .77 voor vader.

De Alles Kidzzz plus logboeken

De Alles Kidzzz plus logboeken zijn bijgehouden door de trainers. Het logboek start met vragen over de ouders, zoals wie van de ouders deelneemt aan de training en hoe het contact tussen de trainer en de ouders was. Ook wordt gevraagd hoe de ouders begeleid gaan worden,

en of de ouders goed Nederlands spreken en zo niet hoe de begeleiding dan plaats gaat vinden. Voor elke trainingssessie is bijgehouden welke werkvorm werd gegeven, of de trainer tevreden was over de sessie, hoe het contact was met de ouders en of de ouders de opdrachten hebben gemaakt zoals afgesproken.

De trainers beantwoorden ook een aantal vragen over de betrokkenheid van de ouders tijdens de sessie. Aan het einde van de training vullen de trainers slotvragen in over het constateren van veranderingen bij de ouders. De trainers kunnen kiezen uit 5 antwoordmogelijkheden, variërend van 'in sterke mate een positieve verandering tot in sterke mate een negatieve verandering'. Een voorbeeld van een vraag is: Heb je verandering kunnen constateren in het geven van complimenten? Of: Heb je verandering kunnen constateren bij de ouders in de opvoedingsvaardigheden? Tevens wordt de trainers gevraagd of ze tevreden zijn met hun eigen uitvoering over de hele Alles Kidzzz plus training gezien. Hierbij kunnen de trainers enerzijds antwoorden 'heel tevreden' en anderzijds 'ontevreden' en de daartussen liggende mogelijkheden.

Analyses

De analyses zijn uitgevoerd op verschillende groepsgrootte. Op de voormeting (T1) is de analyse uitgevoerd op de hele groep. De groepen voor de analyses van de nameting (T2) en de follow-up (T3) zijn kleiner, omdat ouders gedurende het onderzoek uitvallen. Er zijn verschillende analyses uitgevoerd vanwege de kleine groepsgrootte, door verschillende analyses uit te voeren is er meer informatie verzameld. Ten eerste zijn er analyses uitgevoerd voor de condities AK en AK+. Vervolgens zijn er analyses uitgevoerd alleen binnen de AK+ conditie. Binnen de AK+ conditie is een onderscheid gemaakt tussen de ouders die een oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd. Achtereenvolgens wordt beschreven welke analyses zijn uitgevoerd.

Het effect van de Alles Kidzzz training

Allereerst is onderzocht of de AK kindtraining effect heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders. Om te toetsen welke invloed de AK kindtraining heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders is een Paired samples t-test uitgevoerd van T1 naar T2. Met de Independent samples t-test is een significante verandering berekend voor de hele groep (AK en AK+ conditie) van T1 naar T2.

Het effect van de Alles Kidzzz plus oudertraining

Met de Independent samples t-test is getoetst of de AK en de AK+ condities evenveel veranderen op de variabelen van T1 naar T2 en van T2 naar T3. Om te toetsen of de AK+ oudertraining een significant effect heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders is een Paired samples t-test uitgevoerd van T2 naar T3.

Vergelijken van de Alles Kidzzz en de Alles Kidzzz plus condities op opvoedingsvaardigheden

Met de Anova met repeated measures zijn de AK en de AK+ condities met elkaar vergeleken op opvoedingsvaardigheden. De Anova met repeated measures selecteert de ouders waarvan op alle drie de tijdstippen (T1 – T2 en T3) metingen zijn afgenomen. Hierbij is ook de effectgrootte van de condities per tijdstip gemeten.

Opvoedingsvaardigheden van de Alles Kidzzz plus ouders

Binnen de AK+ conditie is er een onderscheid gemaakt tussen de ouders die een oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer en de ouders die dat niet hebben gedaan. Met de Independent samples t-test is getoetst of er significante verschillen zijn op T1 voor de ouders die onder begeleiding van een trainer de AK+ training hebben gevolgd en ouders die dat niet hebben gedaan.

Het effect van de Alles Kidzzz plus oudertraining

Om te toetsen of de AK+ oudertraining aanvullend op de kindtraining effect heeft is de Independent samples t-test gebruikt. Met de Independent samples t-test is getoetst of er binnen de AK+ conditie een verschil is in opvoedingsvaardigheden van T1 naar T2 en van T2 naar T3 voor de ouders die een oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd.

Beschrijvende analyse van de Alles Kidzzz plus logboeken

In de beschrijvende analyse van de AK+ logboeken zijn gemiddelden berekend van verschillende onderwerpen die in de logboeken worden bijgehouden.

Resultaten

De opvoedingsvaardigheden van de ouders

De opvoedingsvaardigheden van de moeders en de vaders worden gemeten met vier schalen; ouderlijke betrokkenheid, positieve opvoedingstechnieken, inconsistente discipline en overreactiviteit ®. Een hoge score op ouderlijke betrokkenheid, betekent dat de ouders actief betrokken zijn bij het kind. Een hoge score op positieve opvoedingstechnieken betekent dat de ouders veel gebruik maken van positieve opvoedingstechnieken. Een hoge score op inconsistente discipline betekent dat de ouders veel gebruik maken van inconsistente discipline. Een toenemende score op overreactiviteit ® betekent dat de ouders minder overreactief zijn geworden.

De opvoedingsvaardigheden van de ouders op de voormeting (T1)

De gemiddelden en de standaarddeviatie van de twee condities AK en AK+ staan vermeld in tabel 2. Een Independent samples t-test op de voormeting toont aan dat er geen significante verschillen zijn tussen de AK en AK+ condities, zoals bij randomisatie te verwachten is.

Tabel 2 *Gemiddelden Alles Kidzzz en Alles Kidzzz plus condities.*

	Alles Kidzzz			Alles Kidzzz plus		
	T1			T1		
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Ouderlijke betrokkenheid moeder	47	3.97	.51	46	3.90	.40
Ouderlijke betrokkenheid vader	27	3.69	.53	34	3.70	.41
Positieve opvoedingstechnieken moeder	47	4.12	.49	46	3.96	.57
Positieve opvoedingstechnieken vader	27	3.88	.66	34	3.75	.59
Inconsistente discipline moeder	47	2.71	.63	46	2.84	.67
Inconsistente discipline vader	27	2.54	.58	34	2.71	.59
Overreactiviteit moeder ®	47	4.98	.90	44	4.85	1.19
Overreactiviteit vader ®	27	4.78	.76	34	5.10	.95

Het effect van de Alles Kidzzz training

Om te toetsen welke invloed AK heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders wordt een Paired samples t-test uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt (tabel 3) dat er een significante verandering is voor de hele groep na AK van T1 naar T2 voor ouderlijke betrokkenheid van de moeder ($t = -2.30, p = 0.02$), inconsistente discipline van de moeder ($t = 2.16, p = 0.02$) en overreactiviteit ® van de moeder ($t = -3.83, p = 0.01$) en de vader ($t = -2.25, p = 0.03$). Hieruit blijkt dat de moeders na het volgen van de AK training meer betrokken zijn bij hun kind en minder inconsistente discipline toepassen bij de opvoeding van hun kind. Zowel de vaders als de moeders scoren gemiddeld hoger op overreactiviteit ® na het volgen van de AK training. Dit betekent dat zowel de vaders als de moeders minder overreactief opvoeden van T1 naar T2. Op de overige gebieden is geen significante verandering zichtbaar.

Tabel 3 Paired samples t-test voor de hele groep van T1 naar T2.

	T1			T2			df	t	p
	n	M	SD	n	M	SD			
Ouderlijke betrokkenheid moeder	70	3.95	0.47	70	4.04	0.42	69	-2.30	0.02*
Ouderlijke betrokkenheid vader	36	3.67	0.43	36	3.76	0.45	35	-1.37	0.18
Positieve opvoedingstechnieken moeder	70	4.05	0.50	70	4.08	0.57	69	-0.48	0.64
Positieve opvoedingstechnieken vader	36	3.37	0.59	36	3.87	0.59	35	-1.59	0.12
Inconsistente discipline moeder	70	2.76	0.58	70	2.61	0.67	69	2.16	0.03*
Inconsistente discipline vader	36	2.59	0.54	36	2.49	0.57	35	1.55	0.13
Overreactiviteit moeder ®	71	4.93	1.02	71	5.20	0.89	70	-3.83	0.00**
Overreactiviteit vader ®	36	4.92	0.88	36	5.21	0.88	35	-2.25	0.03*

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Met de Independent sample t-test op de verschillscore tussen T1 en T2 is getoetst of de AK en de AK+ conditie evenveel veranderen tussen T1 en T2. Tabel 4 laat zien dat er geen significante verschillen zijn tussen T1 en T2; zoals te verwachten heeft de kindertraining in beide groepen evenveel effect op het opvoedgedrag van de ouders.

Tabel 4 *Independent samples t-test met de verschillcores van T2 – T1 voor de AK en de AK+ conditie.*

	AK			AK+			df	t	p
	n	M	SD	n	M	SD			
Ouderlijke betrokkenheid moeder	36	0.12	0.29	34	0.08	0.42	68	0.50	0.62
Ouderlijke betrokkenheid vader	15	0.19	0.41	21	0.03	0.43	34	1.14	0.26
Positieve opvoedingstechnieken moeder	36	-0.05	0.48	34	0.11	0.48	68	-1.45	0.15
Positieve opvoedingstechnieken vader	15	0.21	0.48	21	0.09	0.54	34	0.67	0.51
Inconsistente discipline moeder	36	-0.04	0.44	34	-0.26	-0.70	68	1.61	0.11
Inconsistente discipline vader	15	-0.02	0.37	21	-0.16	0.40	34	1.11	0.28
Overreactiviteit moeder ®	37	0.26	0.54	34	0.92	0.67	69	-0.16	0.87
Overreactiviteit vader ®	15	0.12	0.99	21	0.41	0.57	34	-1.13	0.27

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Het effect van de Alles Kidzz plus oudertraining

Om te toetsen of de AK+ oudertraining een significant effect heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders is een Paired samples t-test uitgevoerd (tabel 5). Uit de Paired samples t-test blijkt dat er voor T2 naar T3 alleen een significante verandering is voor de hele groep op overreactiviteit ® van de moeder ($t = -2.34$, $p = 0.02$). Dit betekent dat de moeders in de AK en de AK+ conditie minder overreactief opvoeden van T2 naar T3.

Tabel 5 *Paired samples t-test voor de hele groep van T2 naar T3.*

	T2			T3			df	t	p
	n	M	SD	n	M	SD			
Ouderlijke betrokkenheid moeder	50	4.09	0.38	50	4.09	0.35	49	0.11	0.91
Ouderlijke betrokkenheid vader	26	3.70	0.41	26	3.74	0.33	25	-0.60	0.55
Positieve opvoedingstechnieken moeder	50	4.11	0.50	50	4.13	0.53	49	-0.41	0.69
Positieve opvoedingstechnieken vader	26	3.76	0.55	26	3.77	0.41	25	-0.14	0.89
Inconsistente discipline moeder	50	2.55	0.61	50	2.50	0.65	49	0.61	0.55
Inconsistente discipline vader	26	2.45	0.54	26	2.51	0.65	25	-0.68	0.50
Overreactiviteit moeder ®	48	5.14	0.95	48	5.32	0.96	47	-2.34	0.02*
Overreactiviteit vader ®	26	5.13	0.94	26	5.24	0.82	25	-0.67	0.51

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Om het effect van de AK+ oudertraining aanvullend op de kindtraining te meten wordt de Independent samples t-test gebruikt. Met de Independent samples t-test op de verschillen tussen T2 en T3 is getoetst of de AK en de AK+ condities evenveel veranderen tussen T2 en T3. De Independent samples t-test (tabel 6) laat één significante verandering zien van T2 naar T3 voor inconsistente discipline van de vaders in de AK+ groep ($t = -2.30, p = 0.03$). Hieruit blijkt dat de vaders na het volgen van een AK+ training meer veranderen op inconsistente discipline in vergelijking met de vaders die geen AK+ training hebben gevolgd.

Tabel 6 *Independent samples t-test met verschillen van T2 naar T3 voor de AK en de AK+ conditie.*

	Alles Kidzzz			Alles Kidzzz plus			df	t	p
	T2-T3			T2-T3					
	n	M	SD	n	M	SD			
Ouderlijke betrokkenheid moeder	23	-0.06	0.22	27	0.05	0.31	48	-1.39	0.17
Ouderlijke betrokkenheid vader	10	0.00	0.35	16	0.07	0.39	24	-0.47	0.65
Positieve opvoedingstechnieken moeder	23	0.04	0.47	27	0.01	0.41	48	0.22	0.83
Positieve opvoedingstechnieken vader	10	-0.13	0.37	16	0.10	0.53	24	-1.25	0.23
Inconsistente discipline moeder	23	-0.10	0.40	27	-0.02	0.78	48	-0.43	0.67
Inconsistente discipline vader	10	-0.18	0.22	16	0.21	0.51	24	-2.30	0.03*
Overreactiviteit moeder ®	22	0.22	0.57	26	0.16	0.54	46	0.41	0.68
Overreactiviteit vader ®	10	0.34	1.09	16	-0.04	0.62	24	1.12	0.27

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Vergelijken van de AK en de AK+ condities op opvoedingsvaardigheden

Met de Anova met repeated measures worden de AK en de AK+ condities met elkaar vergeleken op ouderlijke betrokkenheid (figuur 1), positieve opvoedingstechnieken (figuur 2), inconsistente discipline (figuur 3) en overreactiviteit ® (figuur 4) voor de ouders waarvan op alle drie de tijdstippen (T1 – T2 en T3) metingen zijn afgenomen. Hierbij wordt ook het effect van de condities per tijdstip gemeten. Tabel 7 toont een significante verandering over tijd voor inconsistente discipline van de moeders in de AK en de AK+ conditie ($F = 6.38, p = 0.001$) met een effectsize van $r = .27$, dat is een middelmatig effect (Field, 2005). De moeders uit de AK en de AK+ conditie laten een afname zien in inconsistente discipline. Daarnaast is er een significante verandering over tijd voor overreactiviteit ® van de moeders in de AK en de AK+ conditie ($F = 9.75, p = 0.001$) met een effectsize van $r = .22$, dat is een middelmatig effect (Field, 2005). De moeders uit de AK en de AK+ conditie laten een toename zien in

overreactiviteit ®, dit betekent dat zij minder overreactief zijn geworden over tijd. Er blijken geen significante interactie-effecten te zijn, dus de veranderingen voor beide groepen zijn gelijk. Dit betekent dat er geen verschillen zijn in overreactiviteit tussen de moeders die wel een AK+ oudertraining hebben gevolgd en de moeders die geen AK+ oudertraining hebben gevolgd. Voor de overige opvoedingsvaardigheden werden geen significante veranderingen gevonden.

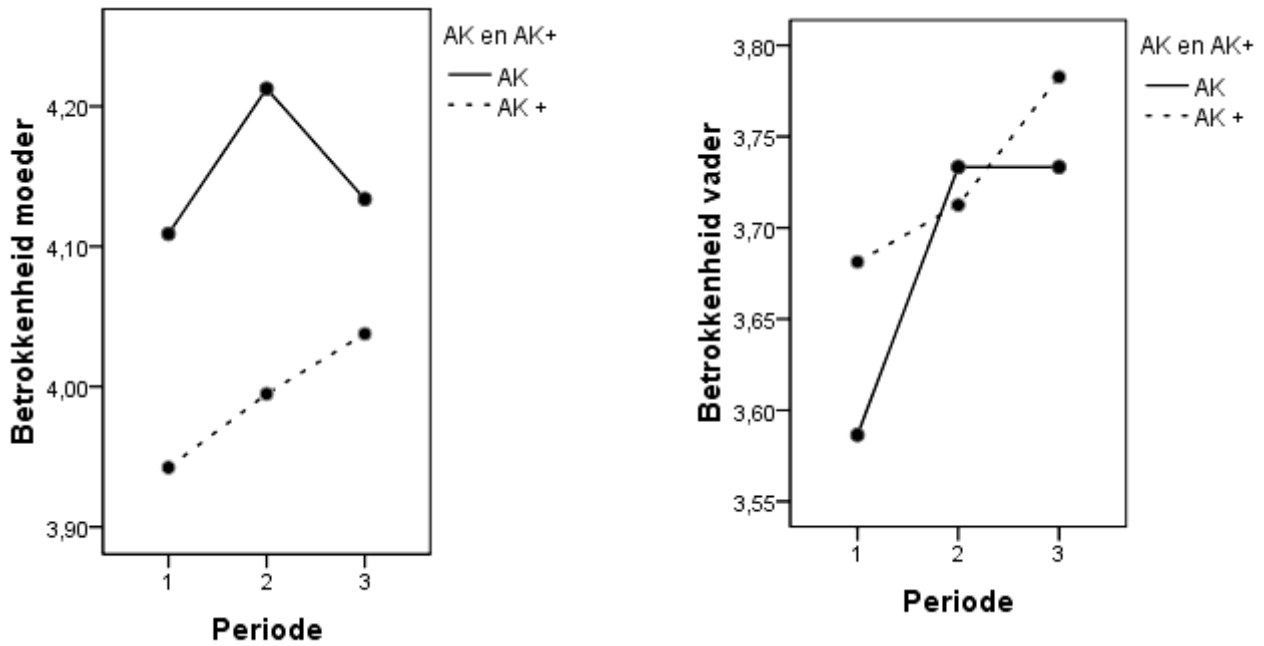
Tabel 7 *Anova repeated measures voor de Alles Kidzzz en de Alles Kidzzz plus conditie.*

Alles Kidzzz									
	<i>T1</i>		<i>T2</i>		<i>T3</i>		<i>F</i>	<i>p</i>	
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>			<i>SD</i>
Ouderlijke betrokkenheid moeder	22	4.11	.44	4.13	.36	4.22	.36	1.55	0.22
Ouderlijke betrokkenheid vader	9	3.59	.44	3.77	.50	3.77	.30	1.06	0.36
Positieve opvoedingstechnieken moeder	22	4.11	.49	4.13	.48	4.15	.53	0.39	0.68
Positieve opvoedingstechnieken vader	9	3.54	.58	3.78	.55	3.63	.39	1.12	0.35
Inconsistente discipline moeder	22	2.70	.71	2.58	.69	2.50	.72	8.11	0.00**
Inconsistente discipline vader	9	2.62	.56	2.62	.41	2.44	.51	0.17	0.85
Overreactiviteit moeder ®	22	4.88	1.08	5.13	1.01	5.35	.93	6.30	0.00**
Overreactiviteit vader ®	9	4.77	.78	4.80	.80	5.08	.52	1.61	0.22

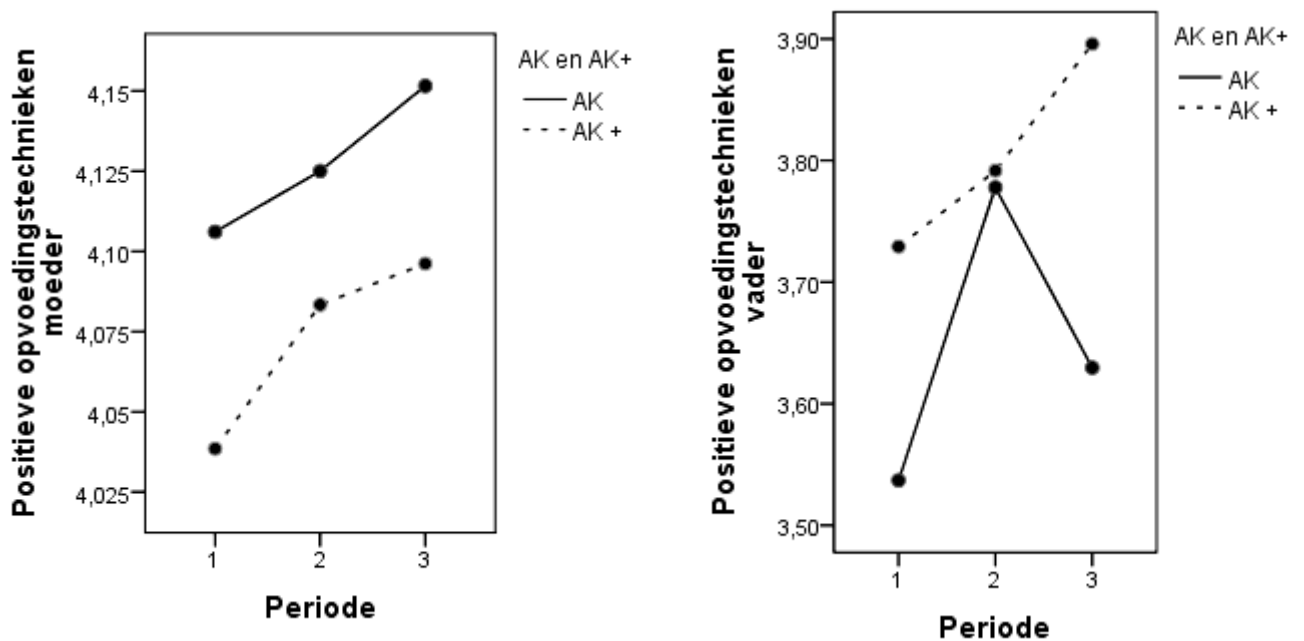

Alles Kidzzz plus									
	<i>T1</i>		<i>T2</i>		<i>T3</i>		<i>F</i>	<i>p</i>	
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>			<i>SD</i>
Ouderlijke betrokkenheid moeder	26	3.94	.37	3.99	.40	4.04	.36	1.55	0.22
Ouderlijke betrokkenheid vader	16	3.68	.40	3.71	.36	3.78	.34	1.06	0.36
Positieve opvoedingstechnieken moeder	26	4.04	.51	4.08	.53	4.10	.54	0.39	0.68
Positieve opvoedingstechnieken vader	16	3.73	.43	3.79	.55	3.90	.36	1.12	0.35
Inconsistente discipline moeder	26	2.87	.60	2.53	.57	2.50	.63	8.11	0.00**
Inconsistente discipline vader	16	2.46	.50	2.36	.61	2.58	.73	0.17	0.85
Overreactiviteit moeder ®	25	4.96	1.20	5.18	.93	5.35	1.00	6.30	0.00**
Overreactiviteit vader ®	16	5.03	1.14	5.40	.91	5.37	.96	1.61	0.22

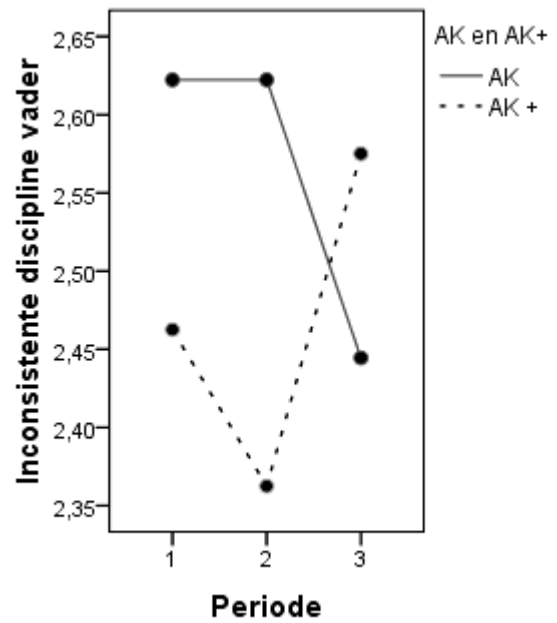
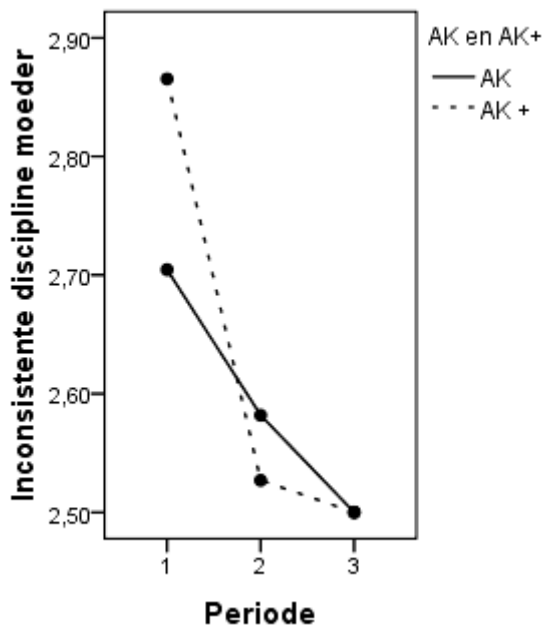
* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig

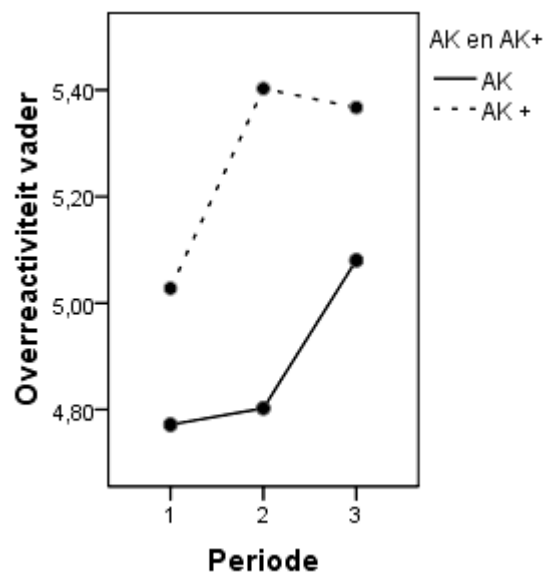
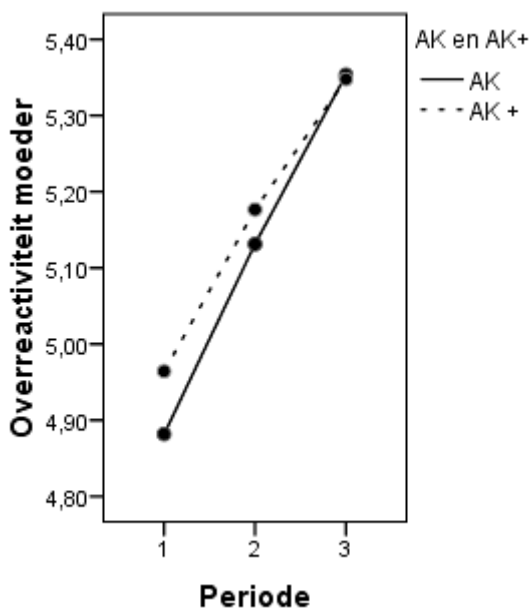
Figuur 1 Anova met repeated measures voor het vergelijken van de AK en de AK+ conditie op betrokkenheid van de moeder (AK $n = 22$, AK+ $n = 26$) en de vader (AK $n = 9$, AK+ $n = 16$).

Figuur 2 Anova met repeated measures voor het vergelijken van de AK en de AK+ conditie op positieve opvoedingstechnieken van de moeder (AK $n = 22$, AK+ $n = 26$) en de vader (AK $n = 9$, AK+ $n = 16$).

Figuur 3 Anova met repeated measures voor het vergelijken van de AK en de AK+ conditie op inconsistente discipline van de moeder (AK $n = 22$, AK+ $n = 26$, $F = 6.38$, $p = 0.001$) en de vader (AK $n = 9$, AK+ $n = 16$).

Figuur 4 Anova met repeated measures voor het vergelijken van de AK en de AK+ conditie op overreactiviteit van de moeder (AK $n = 22$, AK+ $n = 25$, $F = 9.75$, $p = 0.001$) en de vader (AK $n = 9$, AK+ $n = 16$).

Opvoedingsvaardigheden van de Alles Kidzzz plus ouders

Er zijn data gegevens beschikbaar van 80 ouders van 52 kinderen uit de AK+ conditie. Binnen deze AK+ conditie kan er een onderscheid gemaakt worden tussen de ouders die daadwerkelijk een oudertraining hebben gevolgd en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd. Er hebben 19 moeders en 15 vaders van 22 (42,3%) kinderen één of meerdere sessies van de AK+ oudertraining doorlopen en van de 30 (57,7%) overige kinderen hebben de 27 moeders en 19 vaders alleen het AK+ materiaal ontvangen, maar geen oudertraining gevolgd onder begeleiding van een trainer.

Met de Independent samples t-test wordt getoetst of er significante verschillen zijn op de voormeting (T1) voor de ouders die daadwerkelijk een AK+ training hebben gevolgd en ouders die geen AK+ training hebben gevolgd. Uit de resultaten (tabel 8) blijkt dat er één significant verschil is op overreactiviteit van de vaders die wel een oudertraining hebben gevolgd en de vaders die geen oudertraining hebben gevolgd ($t = 2.32, p = 0.03$). De vaders die wel een oudertraining hebben gevolgd scoren op de voormeting lager op overreactiviteit ® ($M = 4.70, SD = 1.00$) dan de vaders die geen oudertraining hebben gevolgd ($M = 5.52, SD = 0.80$). Dit betekent dat de vaders die geen oudertraining volgen gemiddeld op de voormeting minder overreactief opvoeden. Op de overige opvoedingsvaardigheden zijn er geen significante verschillen tussen de ouders die wel of geen oudertraining hebben gevolgd op de voormeting (T1).

Tabel 8 *Independent samples t-test op de voormeting van de ouders die wel een oudertraining hebben gevolgd en ouders die geen oudertraining hebben gevolgd.*

	Wel oudertraining			Geen oudertraining			<i>t</i>	<i>p</i>
	T1			T1				
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>		
Ouderlijke betrokkenheid moeder	19	3.87	.43	27	3.91	.39	0.38	.71
Ouderlijke betrokkenheid vader	15	3.69	.50	19	3.70	.33	0.03	.98
Positieve opvoedingstechnieken moeder	19	3.91	.69	27	3.99	.47	0.48	.64
Positieve opvoedingstechnieken vader	15	3.84	.64	19	3.67	.57	-0.86	.40
Inconsistente discipline moeder	19	2.93	.44	27	2.77	.79	-0.81	.42
Inconsistente discipline vader	15	2.68	.70	19	2.72	.51	0.22	.83
Overreactiviteit moeder ®	19	4.58	1.12	25	5.06	1.22	1.34	.19
Overreactiviteit vader ®	15	4.70	1.00	19	5.52	0.80	2.32	.03*

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Het effect van de Alles Kidzzz plus oudertraining

Om te toetsen of de AK+ oudertraining aanvullend op de kindtraining effect heeft wordt de Independent samples t-test gebruikt. Met de Independent samples t-test wordt getoetst of er binnen de AK+ conditie een verschil is in opvoedingsvaardigheden van T1 naar T2 en van T2 naar T3 voor de ouders die wel een oudertraining hebben gevolgd en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd.

Uit de resultaten (tabel 9) van T1 naar T2 blijkt dat er twee significante verschillen zijn tussen de ouders die wel een oudertraining gaan volgen en de ouders die geen oudertraining gaan volgen. De moeders uit de groep die geen oudertraining gaan volgen veranderen meer op ouderlijke betrokkenheid in vergelijking met de moeders die wel een oudertraining gaan volgen ($t = 2.14, p = 0.04$). Daarnaast is er een significant verschil voor inconsistente discipline van de vader ($t = -2.05, p \leq 0.01$). De vaders die geen oudertraining gaan volgen veranderen meer op inconsistente discipline in vergelijking met de vaders die wel een oudertraining gaan volgen.

Tabel 9 *Independent samples t-test van T1 naar T2 voor de ouders die wel een oudertraining gaan volgen en ouders die geen oudertraining gaan volgen binnen de Alles Kidzzz plus conditie.*

	Wel oudertraining			Geen oudertraining			<i>df</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
	T2-T1			T2-T1					
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>			
Ouderlijke betrokkenheid moeder	17	-0.07	.25	17	0.22	.50	32	2.14	.04*
Ouderlijke betrokkenheid vader	12	0.02	.54	9	0.04	.24	19	0.14	.89
Positieve opvoedingstechnieken moeder	17	-0.01	.44	17	0.24	.49	32	1.53	.14
Positieve opvoedingstechnieken vader	12	0.01	.57	9	0.19	.52	19	0.71	.49
Inconsistente discipline moeder	17	-0.18	.52	17	-0.35	.84	32	-0.69	.50
Inconsistente discipline vader	12	-0.02	.38	9	-0.36	.37	19	-2.05	.01**
Overreactiviteit moeder ®	17	0.38	.78	17	0.19	.54	32	-0.80	.43
Overreactiviteit vader ®	12	0.43	.72	9	0.40	.30	19	-0.12	.91

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Uit de resultaten van de Independent samples t-test van T2 naar T3 (tabel 10) blijkt dat er twee significante veranderingen zijn tussen de ouders die wel een oudertraining hebben gevolgd en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd. Er is een significante verandering voor ouderlijke betrokkenheid van zowel de vaders als de moeders (moeder: $t = 2.47, p = 0.02$; vader: $t = 2.82, p = 0.01$). De moeders en de vaders die wel de AK+ oudertraining hebben gevolgd veranderen meer op ouderlijke betrokkenheid na het volgen van de oudertraining in vergelijking met de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd. Opvallend is dat van T1 naar T2 de moeders die een oudertraining zouden gaan volgen minder veranderen op ouderlijke betrokkenheid in vergelijking met de ouders die geen oudertraining gaan volgen, van T2 naar T3 is deze verandering omgedraaid en zijn de ouders die een oudertraining hebben gevolgd meer veranderd op ouderlijke betrokkenheid. Dit betekent dat de ouders na het volgen van de AK+ oudertraining meer betrokken zijn bij hun kind. Er zijn geen significante verschillen op de overige opvoedingsvaardigheden.

Tabel 10 *Independent samples t-test van T2 naar T3 voor de ouders die wel een oudertraining hebben gevolgd en ouders die geen oudertraining hebben gevolgd binnen de Alles Kidzzz plus conditie.*

	Wel oudertraining			Geen oudertraining			df	t	p
	T3-T2			T3-T2					
	n	M	SD	n	M	SD			
Ouderlijke betrokkenheid moeder	14	0.17	.30	13	-0.09	.26	25	2.47	.02*
Ouderlijke betrokkenheid vader	9	0.27	.29	7	-0.18	.35	14	2.82	.01**
Positieve opvoedingstechnieken moeder	14	0.10	.46	13	-0.08	.35	25	1.09	.28
Positieve opvoedingstechnieken vader	9	0.26	.30	7	-0.10	.70	14	1.38	.19
Inconsistente discipline moeder	14	-0.10	.71	13	0.07	.87	25	-0.55	.59
Inconsistente discipline vader	9	0.33	.40	7	0.06	.62	14	1.08	.30
Overreactiviteit moeder ®	13	0.12	.65	13	0.19	.43	24	-0.30	.77
Overreactiviteit vader ®	9	0.02	.29	7	-0.11	.91	14	0.43	.67

(* $p < .05$. ** $p < .01$, tweezijdig)

Beschrijvende analyse van de Alles Kidzzz plus logboeken

Gedurende de AK+ oudertraining is een logboek bijgehouden door de trainers over het verloop van de training. De ouders van 52 kinderen zouden deelnemen aan de AK+ training, uiteindelijk zijn van 22 kinderen (42,3%) de ouders gestart met de oudertraining. De AK+ training bestaat uit zeven sessies, maar gemiddeld zijn er 3.1 ($n = 24$, $SD = 2.11$, range 1-7) sessies afgenomen.

De trainers geven in het logboek hun mening over een aantal aspecten van de training. De trainers geven in het logboek aan dat het contact met de ouders ($n = 11^1$) die de training gaan volgen voorafgaande aan de training goed is (72,7%), 27,3% heeft redelijk goed contact met de ouders. De ouders die deelnemen aan de training hebben dus overwegend goed contact met de trainer. De ouders die deelnemen aan de training hebben dus overwegend goed contact met de trainer. De ouders kunnen tijdens de training begeleid worden per e-mail, telefoon of op een andere manier, dat kan zijn een groepsbijeenkomst of een huisbezoek. Er zijn 10 ouders ($n = 22$) die begeleid worden per e-mail, 4 ouders telefonisch, 4 via groepsbijeenkomsten en 4 huisbezoeken. Het merendeel van de deelnemende ouders ($n = 11^1$) spreekt goed Nederlands (81,8%), 18,2% spreekt slecht Nederlands.

Gedurende de trainingssessies houden de trainers bij hoe het contact is met de ouders of de ouders betrokken zijn bij de training en of de trainer zelf tevreden is met het verloop van de trainingssessie. Op de vraag: 'Hoe is het contact met de ouders tijdens de sessies?', wordt hoog gescoord door de ouders. Op een schaal van 4 (1 = slecht en 4 = goed) scoort 72,7% van de ouders ($n = 22$) een 4. De overige 17,3% scoort niet lager dan een 3. Gemiddeld scoren alle ouders een 3.8 ($SD = 0.34$). De ouders scoren ook hoog op de betrokkenheid bij de training. Op een schaal van 6 (1 = niet betrokken en 6 = wel betrokken) scoren de ouders ($n = 22$) een gemiddelde van 5.1 ($SD = 0.88$). Dit betekent dat de ouders die deelnemen aan de training betrokken zijn. De trainers ($n = 22$) scoren ook hun tevredenheid over het verloop van de trainingssessies. Op een schaal van 5 (1 = ontevreden en 5 = zeer tevreden) scoren de trainers gemiddeld een 4.2 ($SD = 0.65$). Aan het einde van de AK+ training geven de trainers ($n = 18$) een score over hoe tevreden ze zijn met hun eigen uitvoering. Over de gehele training gezien is 50,6% van de trainers heel tevreden met zijn eigen uitvoering van de AK+ training, 33,3% is tevreden en de overige 11,1% is niet zo tevreden.

---

¹ Bij 11 ouders is deze vraag niet gesteld.

De trainers zijn verdeeld in hun mening over het effect van de training op de opvoedingsvaardigheden van de ouders. De trainers geven hun mening over het effect van de training op een 4-punts schaal, uiteenlopend van 1 = in redelijke mate een negatieve verandering tot 4 = in sterke mate een positieve verandering. In tabel 11 is zichtbaar in welke mate de trainers een verandering bij de ouders kunnen constateren in de verschillende opvoedingsvaardigheden.

Tabel 11 *Beschrijvende statistiek over de mate waarin de trainers verandering bij de ouders kunnen constateren in de verschillende opvoedingsvaardigheden.*

	<i>n</i>	In sterke mate een positieve verandering	In redelijke mate een positieve verandering	Geen positieve/ geen negatieve verandering	In redelijke mate een negatieve verandering	<i>M</i>	<i>SD</i>
Het geven van complimenten	19	3	11	4	1	2.74	.77
Het positief oplossen van problemen	18	4	9	5		2.94	.73
Het stellen van regels in huis	16	4	8	4		3.00	.75
Het leren van grenzen stellen	16	4	6	6		2.88	.81
De band tussen ouder en kind	19	4	12	2	1	3.00	.75
De opvoedingsvaardigheden	19	5	9	5		3.00	.75
De persoonlijke ontwikkeling van de ouder	19	2	11	6		2.79	.63
<i>Totaal</i>		26	66	32	2	2.91	.74

Het merendeel van de trainers constateert in redelijke mate een positieve verandering bij de ouders. Daarnaast zijn er trainers die geen positieve maar ook geen negatieve verandering zien en ongeveer evenveel trainers zien in sterke mate een positieve verandering bij de ouders. Er wordt tweemaal in redelijke mate een negatieve verandering gescoord. Het gemiddelden ($M = 2.91$) ligt tussen geen positieve/ geen negatieve verandering en in redelijke mate een positieve verandering.

Discussie en conclusie

In dit onderzoek is onderzocht of de ouders die de AK+ oudertraining aanvullend op de AK kindtraining volgen onder begeleiding van een trainer meer gebruik maken van positieve opvoedingsvaardigheden en minder van negatieve opvoedingsvaardigheden dan de ouders die geen oudertraining volgen.

Gedurende de kindtraining AK is er naar de opvoedingsvaardigheden van de ouders gekeken. Hieruit blijkt dat het volgen van de AK kindtraining een positief effect heeft op de opvoedingsvaardigheden ouderlijke betrokkenheid van de moeder, inconsistente discipline van de moeder en overreactiviteit van zowel de vader als de moeder. Het is mogelijk dat het kind door het volgen van de kindtraining in mindere mate externaliserend gedrag gaat vertonen, waardoor de opvoeding van de ouders positief wordt beïnvloed (Fite et al., 2006; Reitz et al., 2006). Daarnaast heeft de trainer drie gesprekken met de ouders gedurende de training en wekelijks contact door middel van ‘post voor ouders’. Doordat de ouders betrokken zijn bij de AK training, worden zij zich mogelijk meer bewust van hun eigen opvoedingsvaardigheden. Een moeder beschreef in de evaluatieformulieren van de AK training van haar zoon: “Hij is zich meer bewust geworden van zijn gedrag en ik als moeder ook.”

Wanneer de AK en de AK+ condities worden vergeleken laten de resultaten zien dat de moeders uit beide condities van T2 naar T3 minder overreactief gaan opvoeden en dat de vaders uit de AK conditie minder inconsistent opvoeden dan de vaders uit de AK+ conditie. Deze resultaten van de vaders op inconsistente discipline zijn tegenstrijdig met de hypothesen waarin werd verwacht dat de ouders door het volgen van de AK+ oudertraining minder gebruik zouden maken van negatieve opvoedingsvaardigheden in vergelijking met de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd.

Uit de resultaten van de Anova repeated measures blijkt dat moeders gedurende het onderzoek minder inconsistent en minder overreactief gaan opvoeden. Deze resultaten zijn gevonden in beide condities en daardoor niet toe te schrijven aan het volgen van de AK+ oudertraining. Ook uit deze analyse blijkt dat er geen verschillen zijn in opvoedingsvaardigheden tussen de ouders die wel een Alles Kidzzz plus oudertraining hebben gevolgd en de ouders die geen oudertraining hebben gevolgd. Het kan zijn dat er sprake is van een sleeper-effect (Asscher, Dekovic & Hermanss, 2007) van de AK training, omdat de

moeders na het volgen van de AK training gemiddeld al minder inconsistent en overreactief opvoeden.

De uitval van de ouders binnen de Alles Kidzzz plus conditie is hoog. Uiteindelijk hebben de ouders van 22 kinderen (42,3%) deelgenomen aan de oudertraining onder begeleiding van een trainer. In vergelijkbare onderzoeken met een oudertraining is de uitval van de ouders ook problematisch. De uitval kan gemiddeld oplopen tot 40 procent (Northey, Wells, Silverman & Bailey, 2003). De resultaten van de analyses die binnen de AK+ conditie zijn uitgevoerd laten zien dat de vaders die geen oudertraining gaan volgen gemiddeld minder inconsistent in hun opvoeding zijn van T1 naar T2 in vergelijking met de vaders die wel een oudertraining gaan volgen. Aangezien de training op maat wordt aangeboden, hebben de vaders die niet inconsistent opvoeden mogelijk bewust gekozen om geen oudertraining te volgen, terwijl de vaders die meer inconsistent zijn in hun opvoeding wel een AK+ oudertraining willen volgen na de AK training. Het is aan te bevelen om te onderzoeken wat de motieven van de ouders zijn om wel of niet mee te doen aan de oudertraining AK+. De resultaten tonen ook aan dat de ouders die een oudertraining hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer hoger scoren op ouderlijke betrokkenheid in vergelijking met de ouders die geen AK+ hebben gevolgd onder begeleiding van een trainer. Op de overige opvoedingsvaardigheden zijn geen positieve veranderingen zichtbaar.

Uiteindelijk blijkt uit de statistische analyses dat de ouders die een AK+ oudertraining hebben gevolgd alleen een positieve verandering laten zien in de opvoedingsvaardigheid ouderlijke betrokkenheid.

Hoe is het te verklaren dat de oudertraining zo'n minimale invloed heeft op de opvoedingsvaardigheden van de ouders? Uit de logboeken blijkt dat er gemiddeld 3,1 sessies zijn gevolgd, van de voorgeschreven zeven sessies. Dat is erg weinig, de meeste oudertrainingen bestaan gemiddeld uit zes tot tien bijeenkomsten (Reyno & McGrath, 2006). Uit onderzoek blijkt dat juist de gezinnen die de training het hardst nodig hebben, vroegtijdig uitvallen. Daarnaast leren de ouders tijdens de sessies specifieke vaardigheden, waarbij het van belang is dat ouders deze sessies volgen. Het effect van de oudertraining hangt grotendeels af van de mate waarin de ouders deelnemen aan de sessies. Wanneer de ouders minder sessies volgen, is het een logisch gevolg dat de oudertraining minder effect heeft (DeRosier & Gilliom, 2007).

Ondanks het feit dat de literatuur aantoont dat het combineren van een ouder- en een kindtraining een toenemend effect heeft op de interventie (Beauchaine, et al., 2005) is het

moeilijk om de ouders te betrekken bij de oudertraining, dit blijkt uit de hoge uitval van ouders uit de AK+ conditie. Opvallend is wel dat uit de logboeken die worden bijgehouden door de trainers, blijkt dat de ouders die hebben deelgenomen aan de oudertraining hoog scoren op betrokkenheid. De ouders die hebben deelgenomen aan de AK+ onder begeleiding van een trainer zijn dus zowel betrokken bij de training als meer betrokken bij de opvoeding van hun kind, zo bleek uit de statistische analyse. De ouders scoren in de logboeken hoog op betrokkenheid bij de training en de ouders zijn dus meer betrokken bij de opvoeding van hun kind. Zoals bleek uit het sociaal-cognitief model is ouderlijke betrokkenheid een belangrijke voorwaarden voor het verminderen van agressief gedrag van het kind (Lochman & Wells, 2002).

Onderzoeken die een positief effect vinden van een oudertraining bevatten vaak het component waarbij er samen met de trainer in de vorm van een rollenspel één op één geoefend wordt met bepaalde technieken en opvoedstrategieën. De ouders krijgen de mogelijkheid om te zien hoe de techniek wordt ingezet, zodat ze het vervolgens met behulp van huiswerkopdrachten in het gezin kunnen oefenen (Wyatt Kaminski et al., 2008). In de AK+ training krijgen de ouders huiswerkopdrachten mee om in het gezin te oefenen, maar de ouders hebben niet de mogelijkheid om deze vaardigheden met de trainers te oefenen. De huiswerkopdrachten uit de AK+ training vragen mogelijk te weinig actieve betrokkenheid van de ouders, waardoor de ouders de vaardigheden niet voldoende kunnen inzetten in het gezin.

Het is belangrijk om er rekening mee te houden dat het effect van een oudertraining kan verschillen per gezin. Uit de meta-analyse van Lundahl, Risser en Lovejoy (2006) blijkt dat gezinnen met een lagere sociaal economische status minder effect kunnen ondervinden van de oudertraining dan gezinnen met een hogere sociaal economische status. De oudertraining heeft minder effect op het gedrag en de perceptie van de ouders en het gedrag van het kind. Uit het onderzoek bleek tevens dat deze gezinnen het meeste profijt hebben van een individuele training (Lundahl et al., 2006). De ernst van de problematiek van het kind kan ook effect hebben op een negatieve uitkomst van de oudertraining, maar niet op vroegtijdig uitval van de ouders (Reyno & McGrath 2006). Het is mogelijk dat de problematiek van de kinderen in het onderzoek te zwaar was voor de ouders, wat een negatief effect heeft op de uitkomsten van de oudertraining. Als laatste zou de etniciteit van de ouders een rol kunnen spelen bij het effect van de oudertraining. In het AK onderzoek was 61,9 procent van de ouders van Nederlandse afkomst en de overige 38,1 procent van Turkse, Marokkaanse of andere afkomst. Het is moeilijk om in onderzoeken informatie te verkrijgen over de eventuele

impact van etniciteit op het effect van de interventie (McCart et al., 2006). De etniciteit wordt vaak vergeten in onderzoeken naar oudertrainingen (Forehand & Kotchick, 1996), terwijl bekend is dat opvoeding en opvoedingsvaardigheden van ouders beïnvloed worden door hun culturele normen en waarden (McCart et al., 2006). In het AK+ onderzoek zouden de verschillende culturele achtergronden een verschillend effect van de interventie tot gevolg kunnen hebben. In de AK+ conditie zijn 14 (63,6%) van de 22 ouders van Nederlandse afkomst, de overige 8 (36,4%) ouders zijn van allochtone afkomst. Alle ouders scoren gemiddeld hoog op betrokkenheid bij de training, dus voor de deelnemende ouders is er geen verschil in betrokkenheid voor allochtone- of autochtone ouders. Verder onderzoek zou wenselijk zijn om na te gaan of de verschillen per gezin of per kind invloed hebben op het effect van de oudertraining AK+ en op de opvoedingsvaardigheden van de ouders.

Een sterk punt van dit onderzoek is dat een oudertraining aanvullend op een kindtraining de ouderlijke betrokkenheid kan verhogen. Daarnaast is het uniek dat er gedurende een kindtraining wordt gekeken naar de opvoedingsvaardigheden van de ouders. Een eerste beperking van dit onderzoek is het minimale aantal ouders dat daadwerkelijk een AK+ training heeft gevolgd. Ten tweede bepalen de ouders zelf of ze wel of niet deelnemen aan de AK+ oudertraining, hierdoor was de uitval bij de oudertraining hoog. Het is aan te bevelen om verder onderzoek te richten op de motieven van ouders om wel of niet mee te doen aan de oudertraining AK+. Wanneer duidelijk is waarom de ouders niet deelnemen aan de oudertraining, kunnen er gericht middelen worden ingezet om de ouders te motiveren om deel te nemen aan de oudertraining. Ten tweede is het dus van belang om meer aandacht te besteden aan het motiveren van de ouders voor een oudertraining. Mogelijk kan de Participation Enhancement Intervention (PEI) (Nock & Kazdin, 2005) ingezet worden om de uitval bij de oudertraining te verminderen, evenals empowerment en motiverende gesprekvoering (Scott & Dadds, 2009).

Dus, het is aan te raden om bij interventies te investeren in de motivatie en de ouderbetrokkenheid bij een oudertraining aanvullend op een kindtraining. Hierdoor is de kans groter dat ouders meer gebruik gaan maken van positieve opvoedingsvaardigheden, waardoor het externaliserend probleemgedrag van het kind afneemt

Referenties

- American Psychiatric Association. (2002). Diagnostic and statistical manual of mental disorder (4th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Asscher, A., Dekovic, M., & Hermanss, J. (2007). Home-Start: effectieve opvoedingsondersteuning voor ouders van peuters en kleuters? *Kind en Adolescent Praktijk*, 3, 100-107.
- Aunola, K., & Nurmi, J. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144-1159.
- Barber, B. K., Olsen, J. A., & Shagle, S. (1994). Associations between parental psychological control and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120 – 1136.
- Beauchaine, T. P., Webster-Stratton, C., & Reid, J. (2005). Mediators, moderators, and predictors of 1-year outcomes among children treated for early conduct problems: A latent growth curve analysis. *Journal of consulting and clinical psychology*, 73, 371-388.
- Boxmeyer, C. E., Lochman, J. E., Powell, N., Yaros, A., & Wojnaroski, M. (2007) A case study of the Coping Power program for angry and aggressive youth. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 37, 165–174.
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22, 723-742.
- Compton, K., Snyder, J., Schrepferman, L., Bank, L., & Shortt, J. W. (2003). The contributions of parents and siblings to antisocial and depressive behavior in adolescents: A double jeopardy coercion model. *Development and Psychopathology*, 15, 163–182.
- DeRosier, M. E., & Gilliom, M (2007). Effectiveness of a parent training program for improving children's social behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 660–670.
- Essau, C. A., Satoka Sasagawa, M. A., & Frick, P. J. (2006). Psychometric properties of the Alabama Parenting Questionnaire. *Journal of Child and Family Studies*, 15, 597-616.
- Field, A. (2005) *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage.

- Fite, P. J., Colder, C. R., Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2006). The mutual influence of parenting and boys' externalizing behavior problems. *Applied Developmental Psychology, 27*, 151–164.
- Forehand, R., & Kotchick, B. A. (1996). Cultural diversity: A wake-up call for parent training. *Behavior Therapy, 27*, 187-206.
- Galambos, N. L., Baker, E. T., & Almeida, M. D. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development, 74*, 578-594.
- Kruuk, J. M. P., & Hüdepohl, M. H. (2007). Alles Kidzzz. Aanbod voor kinderen vanaf 9 jaar individuele sociale vaardigheidstraining. Handleiding voor trainers. 's Hertogenbosch: GGZ 's Hertogenbosch, afdeling Preventie.
- Larsson, H., Viding, E., Frhling-Rijsdijk, V., & Plomin, R. (2008). Relationships between parental negativity and childhood antisocial behavior over time: A bidirectional effects model in a longitudinal genetically informative design. *Journal of Abnormal Child Psychology, 36*, 633-645.
- Lochman, J. E. (2004). Contextual factors in risk and prevention research. *Merrill-Palmer Quarterly, 50*, 311-325.
- Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2004) The Coping Power program for preadolescent aggressive boys and their parents: Outcome effects at the 1-year follow-up. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 72*, 571–578.
- Lochman, J. E., & Wells, K. C. (2002). Contextual social–cognitive mediators and child outcome: A test of the theoretical model in the Coping Power program. *Development and Psychopathology, 14*, 945–967.
- Lundahl, B., Risser, H. J., & Lovejoy, M. C. (2006). A meta-analysis of parent training: Moderators and follow-up effects. *Clinical Psychology Review, 26*, 86-104.
- McCart, M. R., Priester, P. E., Davies, W. H., & Azen, R. (2006). Differential effectiveness of behavioral parent-training and cognitive-behavioral therapy for antisocial youth: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology, 34*, 527-543.
- Mrug, S., & Windle, M. (2009). Mediators of neighborhood influences on externalizing behavior in preadolescent children. *Journal of Abnormal Child Psychology, 37*, 265-280.

- Nock, M. K., & Kazdin, A. E. (2005). Randomized controlled trial of a brief intervention for increasing participation in parent management training. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 73*, 872-879.
- Northey, W. F., Wells, K. C., Silverman, W. K., & Bailey, C. E. (2003). Childhood behavioral and emotional disorders. *Journal of Marital and Family Therapy, 29*, 523-545.
- Opvoeden & zo!, (2006). DVD bij de oudercursus Opvoeden & Zo. NIZW jeugd.
- Pettit, E., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (1997). Supportive parenting, ecological context, and children's adjustment: A seven year longitudinal study. *Child Development, 68*, 908-923.
- Pettit, E., Lairds, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. (2001). Antecedents and behavior problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development, 72*, 583-598.
- Prinzle, P., Onghena, P., & Hellinckx, W. (2007). Reexamining the Parenting Scale: Reliability, factor structure, and concurrent validity of a scale for assessing the discipline practices of mothers and fathers of elementary-school-aged children. *European Journal of Psychological Assessment, 23*, 24-31.
- Prinzle, P., Onghena, P., & Hellinckx, W. (2005). Parent and child personality traits and children's externalizing problem behavior from age 4 to 9 years: A cohort-sequential latent growth curve analysis. *Merrill-Palmer Quarterly, 51*, 335-366.
- Reitz, E., Dekovic, M., & Meijer, A. M. (2006). Relations between parenting and externalizing and internalizing problem behavior in early adolescence: Child behavior as moderator and predictor. *Journal of Adolescence, 29*, 419-436.
- Reyno, S. M., & McGrath, P. J. (2006). Predictors of parent training efficacy for child externalizing behavior problems - A meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 99-111.
- Scaramella, L. V., & Leve, L. D. (2004). Clarifying parent-child reciprocities during early childhood: The early childhood coercion model. *Clinical Child and Family Psychology Review, 7*, 89-107.
- Schaeffer, C. M., Ialongo, N., Hubbard, S., Petras, H., Masyn, K. E., Poduska, J., & Kellam, S. (2006). A comparison of girls' and boys' aggressive-disruptive behavior trajectories across elementary school: Prediction to young adult antisocial outcomes. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 74*, 500-510.

- Scott, S., & Dadds, M. R. (2009). Practitioner review: When parent training doesn't work: theory-driven clinical strategies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *50*, 1441-1450.
- Scott, S., Spender, Q., Doolan, M., Jacobs, B., & Aspland, H. (2001). Multicentre controlled trial of parenting groups for child antisocial behaviour in clinical practice. *British Medical Journal*, *323*, 194-197.
- Shelton, K. K., Frick, P. J., & Wootton, J. (1996). Assessment of parenting practices in families of elementary school-age children. *Journal of Clinical Child Psychology*, *25*, 317-329.
- Van Londen, W. M., Bleeker, H., Dekovic, M., Kruuk, A., Mathot, T., Orobio de Castro, B., & Prinzie, P. (2007). Effectiviteit van Alles Kidzzz: een geïndiceerde preventieve interventie voor externaliserende problemen op de basisschool. Subsidieaanvraagformulier. ZonMw.
- Van Londen, W. M., Mathot, T., & Kruuk, A. (2009). Alles Kidzzz plus. Handleiding voor trainers. Universiteit Utrecht.
- Webster-Stratton, C. M., Reid, J., & Hammond, M. (2004). Treating children with early-onset conduct problems: Intervention outcomes for parent, child, and teacher training. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *33*, 105-124.
- Webster-Stratton, C. M., Reid, J., & Stoolmiller, M. (2008). Preventing conduct problems and improving school readiness: Evaluation of the Incredible Years teacher and child training programs in high-risk schools. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *49*, 471-488.
- Wyatt Kaminski, J., Valle, L. A., Filene, J. H., & Boyle, C. L. (2008). A meta-analytic review of components associated with parent training program effectiveness. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *36*, 567-589.